

mjeseca maja. Uostalom o vezama između Robina Hooda i svibanjskih svetkovina pisao je još u XVII. stoljeću Ritson. Možda bi bilo zanimljivo ispitati i to u kolikoj mjeri Little John, komična figura, koja prati Robina Hooda pri njegovim pothvatima i koja je neka vrsta Robinove lude, slični Budalini Tali, također komičnoj figuri u našim narodnim pjesmama.

I esej, u kome Toschi govori o naricaljkama u talijanskoj narodnoj poeziji, također je vrijedan da bude potanje promotren.

Prema jednoj pjesmi talijanskog umjetnika Pietra Nelliya vidi se, da je početkom XVII. stoljeća bio još živ običaj naricanja nad mrtvacem u Lombardiji, a bio je poznat prema drugim izvorima i u napuljskom kraljevstvu, a isto tako i u padskoj dolini, zatim u Toskani, Umbriji i dr. Humanistička i prosvjetiteljska kultura s jedne strane, a crkva s druge, suzbijali su taj zastarjeli običaj, ali on se ipak održavao. Ne može se kazati za nj, da je i danas u Italiji potpuno iščezao. Mnogi misle, da još živi, samo na Sardiniji. Zanimljiv je slučaj s naricaljkama u Siciliji, gdje su Pitriè i Salmone-Marino oko god. 1870. nailazili još na nekim mjestima na njihove tragove, ali gdje nisu mogli više ni jednoj zapisati tekst, a gdje je francuski učenjak Henri Bédarida god.

1917. (željeznička postaja Canicatti) pristupovao slučajno, ne bez iznenađenja, prizoru, kad su narikače došle da prihvate kovčeg vojnika, koga je vlak vozio u njegov kraj na posljednji počinak. Drugi primjer za postojanje naricaljka u Siciliji u novije doba Toschi nalazi u dvama stihovima jedne pjesme Sirakužanina Salvatorea Quasimoda, poznatog suvremenog talijanskog pjesnika. Osim na Siciliji pogrebna pjesma, odnosno naricanje nad mrtvacem, rašireno je u Kalabriji, Pulji, među albanskim i grčkim kolonijama u južnoj Italiji i još na nekim mjestima. Od narodnih skupina izvan Italije, u kojih još živi narodna pjesma, Toschi spominje Slavene, Germane i Fince. Zanimljiva je, kaže Toschi, životnost pogrebnih pjesama u Rusiji, gdje ih je u najnovije doba nastalo mnogo u vezi s poginulim vojnicima u posljednjem ratu.

Veoma je uspio u ovoj knjizi i Toschijev esej, »Nencija je Lorenzova« u kojemu s uspjehom dokazuje, kako svježi spjev *Nencija da Barberino* pripada glasovitom firentinskom knezu i pjesniku Lorenzu Mediciju (u XV. stoljeću), a ne nekom slabo poznatom pjesniku Giambullariju (iz istog stoljeća), kako bi to htjeli suvremeni talijanski istraživači Chiari i Marchetti.

Olinko Delorko

TEATRO SERBO-CROATO,

a cura di Arturo Cronia, Milano 1956, 232 str.

U Milanu je Nuova accademia editrice u redakciji padovanskog profesora Artura Cronije objavila lijepo opremljenu knjigu *Teatro serbo-croato*¹ o drami Hrvata i Srba od najstarijih vremena do naših dana. Djelo, popraćeno uvodom R. Cantarelle, sadrži Cronijinu veću radnju pod naslovom *Panorama del teatro serbo-croato*, zatim poseban članak o Ivu Vojniću od istoga pisca i talijanski prijevod Vojnovičeve drame *Dubrovačka trilogija* (koji prijevod dobrim dijelom potječe od autorove supruge a djelomično i od samog Vojnovića).

¹ Djelo je izašlo kao prvi svezak treće sekcije u golemoj kolekciji *Thesaurus litterarum*, koja treba da u 140 svezaka obuhvati književnost čitavog svijeta.

Najveći interes za nas predstavlja spomenuta Cronijina studija, pa ćemo se ovdje na njoj zadržati.

Prof. Cronia o našoj knjizi ne piše od jučer. Pretežan dio njegove naučne aktivnosti od nekoliko decenija usredotočen je na izučavanje naše starije, dubrovačko-dalmatinske književnosti, ili točnije na istraživanje odnosa naše starije književnosti prema talijanskoj literaturi. Zato njegove radove s toga područja i karakterizira t. zv. komparativistička metoda, t. j. traženje izvora i uzora, čime se i naša nauka o književnosti podosta bavila. Takva metoda zajedno s njegovim shvaćanjem originalnosti književnih djela dovela ga je do već poznate njegove teze, da je naime dubrovačko-dalmatinska književnost samo imitacija, blijeda minija-

tura kopije talijanske književnosti. Tako je na primjer, u svom napisu pod naslovom *Riflessi della simbiosi latino-slava di Dalmazia*² pored ostaloga tvrdio, kako se trajanje dubrovačko-dalmatinske književnosti podudara s dominacijom Mlečana na našoj obali, da bi onda izveo zaključak, da je upravo mletačka vlast bila odlučna za postanak i razvitak naše književnosti. Sva naša starija književnost, po mišljenju autora, po svome je duh talijanska. Pisac *Jedupke* prema tom je mišljenju imitirao talijanske maskerate, Hektorović talijanske ribarske ekloge, Zoranić Sannazzara, Gundulić Tassa, a Držić je talijansku dramu činkvečenta zaogrnuo u slavensko ruho.³ Marina Držića pred nekoliko je godina obradio u posebnom članku pod naslovom *Per una retta interpretazione di Marino Darsa*.⁴ U tom se radu prof. Cronia trudio, da suprotno jugoslavenskoj kritici, koja po njegovim riječima Držića gleda »sopra tutto con gli occhi del realismo sociale«, ovoga dramskog pisca promotri »sotto l'aspetto del realismo letterario«.⁵

Gledan »sotto l'aspetto del realismo letterario«, Držić je prikazan kao »ingegno libresco«, koji je svoja djela pisao nasljedujući mnoštvo talijanskih pisaca: Celli, L. Medici, Lasca, Boiardo, Boccaccio, Calmo, Dolce, I. Salviano, Machiavelli, Cecchi, Aretino, Dovizi.⁶ Nikakve argumentacije, nikakva poređenja između djela navedenih pisaca i djela Držićevih, nikakve analize. Stoga ti sudovi i ostaju samo riječi bez činjenične osnove.

Novo djelo prof. Cronije o našem teatru po formulacijama je nešto blaže, ali je osnovna teza o našoj starijoj književnosti ista kao i u ranijim spisima. Originalnost pisaca gleda prije svega u fabuli, a ne u načinu, kako pojedini pjesnik stvara likove i situacije, kako organizira »materiju«.

Treba svakako istaći, da prof. Cronia dobro poznaje našu književnost, da je točno informiran o svim studijama i člancima, koji se odnose na taj predmet. To

² A cura dell' Istituto di studi adriatici in Venezia, 1940.

³ Vidi *Riflessi della simbiosi...*, str. 8-9.

⁴ *Rivista di letterature moderne*, Firenze, 1953.

⁵ Isto, str. 1.

⁶ Isto, str. 5.

poznavanje i informiranost dolaze do punog izražaja i u njegovoj panorami o našem teatru.⁷

Prateći razvitak naše drame od njenih prvih početaka, koji su obilježeni pojavom crkvenih prikazanja, autor je u sintetičkom pregledu prikazao sve dramske pisce u Hrvata i Srba nastojeći da im odredi odgovarajuće mjesto u razvoju te književne vrste.

Govoreći o našem sakralnom teatru, pisac ispravno primjećuje, da su ti naši prvi pokušaji vezani uz talijansku crkvenu dramu, da bi zatim nadovezao, kako su zapravo svi plodovi naše književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku od kraja XV. do početka XIX. stoljeća dozrijevali na talijanskom suncu.⁸ Tim općim sudom prožete su sve njegove rečenice o Držiću, Gunduliću, Palmotiću i drugim starijim piscima iz Dalmacije. Sva Držićeva umjetnost sastojala se, kako autor misli, samo u tom, što je znao dati polituru, ton i lokalnu boju raznim komedijama talijanske provenijencije; zbog toga su se njegove drame toliko sviđale i još se danas sviđaju.⁹ Gundulić je prototip cerebro-intelektualističkog talenta, u kojem logika prevladava nad fantazijom. Njegova su djela po inspiraciji knjiška.¹⁰ Dubrovčani su u XVIII. stoljeću lokalizirali Molièrove komedije, kao što su u XVI. stoljeću to radili s talijanskim književnim djelima.¹¹ I tako dalje i tome slično.

Nekim pak novijim autorima pridaje veće značenje no što ga oni po našem mišljenju zaslužuju. Tako Tresić-Pavičiću posvećuje gotovo veću pažnju nego Milanu Begoviću, Vojnovića drži najvećim dramatikom Jugoslavena, dok Miroslava Krležu, iako mu priznaje, da je figura »d'emergenza« i da njegove drame imaju veliki scenski efekt, proglašava neoriginalnim dramskim piscem. Krleža, po njegovim riječima, nije stvorio »niente di

⁷ Ipak ponegdje odstupa od historijskih činjenica; on na pr. tvrdi (*Teatro serbo-croato*, str. 18.), da su Slaveni, spustivši se u toku VII. st. na Jadransku obalu, naišli na autohtone i doseljene Talijane. Ali historija na tom području znade samo za Rome, a ti dakako nisu identični s Talijanima.

⁸ *Teatro serbo-croato*, str. 18.

⁹ Isto, str. 27.

¹⁰ Isto, str. 29.

¹¹ Isto, str. 34.

originale, se non la »terminologia« *drammatica inquinata* però di molti e stridenti idiotismi che dovrebbero dare rilievo al *genio primitivo dell' arte pura*.¹²

Nešto objektivnije prikazani su srpski dramski pisci. Uočena je važnost Sterije, Nušića i drugih, ali ni u njima autor ne vidi umjetnike. Njihova su djela, misli pisac, više odraz suvremenih društvenih prilika nego umjetnost.

Najgoro je prošla naša najnovija, poslijeratna književnost. Taj dio njegove radnje otvoreno je tendenciozan i u neskladu je s uvodom R. Cantarelle, koji se topla, ljudski zalaze za zblizenje dvaju ambijenata.

Za našu poslijeratnu književnost Cronia kaže: »È letteratura a tesi, la potremmo dire di ispirazione ufficiale, di Stato e di partito. Le mancano quindi quelle che sono le basi indispensabili per la sua vitalità: spontaneità e libertà di pensiero e di parola«. ¹³ A Cronijina informiranost u svakom je slučaju uzorna!

Pri kraju autor izjavljuje, kako mu se čini, da se u najnovije vrijeme »titismo«

¹² Isto, str. 76.

¹³ Isto, str. 76.

ublažuje, i da u književnosti i umjetnosti popušta »fatalna« stega; isto mu se tako čini, da se naši književnici ponovo orijentiraju prema »europeizmu«, ali da je još daleko od razbistravanja.

Tako su se eto Andrić, Božić, Čosić, Marinković i toliki drugi inspirirali u državnim i partijskim uredima, a ono, što sada pišu, potječe valjda od t. zv. zapadne orijentacije.

Zamisao, da se talijanskoj i svjetskoj čitalačkoj publici, koja znade talijanski, a zanima se pitanjima kazališta, prikaže teatar Hrvata i Srba, treba svakako pozdraviti. No izvođenje te zamisli nije ispalo sretno. Sudovi o našem teatru, najčešće deklarativni, neargumentirani, iskrivljuju sliku naše drame i naših poslijeratnih književnih prilika, i više nas udaljuju od Talijana nego što nas približavaju. A ovoj knjizi – tako se može pročitati u uvodu – bila je namjera da nas približi.

Pisac, koji želi prikazati književnost nekog naroda, trebao bi da ima manje predrasuda o tom narodu i o njegovu uređenju, a više afiniteta prema istini.

F. Švelec

K R A T Y L O S

KRITISCHES BERICHTS- UND REZENSIONS-ORGAN FÜR INDOGERMANISCHE
UND ALLGEMEINE SPRACHWISSENSCHAFT

Jahrgang I, Heft 1 i 2, O. Harrassowitz, Wiesbaden 1956, str. 192, cij. 20 DM

U Münchenu je 1953. g. ponovo osnovana *Indogermanische Gesellschaft*. U užu odbor društva izabrani su: M. Leumann (Zürich) za predsjednika, W. Brandenstein (Graz) za potpredsjednika, A. Scherrer (Heidelberg) za blagajnika i G. Redard (Bern) za tajnika. U širi odbor ušli su ugledni učenjaci iz 15 evropskih zemalja, među kojima Jugoslaviju zastupa ljubljanski profesor latinskog jezika dr. M. Grošelj.

Najpreća je zadaća novoosnovanog društva, kako ističe M. Leumann u programskoj uvodnoj riječi, da se osnuje časopis za recenzije.

Nazvan je *Kratylos*, prema istoimenom Platonovu dijalogu, kojim na Zapadu započinje znanstvena kritika jezičnih teorija i tumačenja. Tim nazivom želi se naglasiti, da se časopis ne će ograničiti samo na indoeuropeistiku u užem smislu, već u njemu treba da dođe do riječi kritika svega jezičnog izučavanja. Zadaća mu je dvostruka: s jedne strane, da obavještava o novim istraživanjima na specijalnim područjima, a s druge, da se kritički razmatraju nova mišljenja, putovi istraživanja i rezultati. Časopis izlazi dva puta godišnje. U ime društva uređuje ga G. Redard.